ePublishing
ΕΘΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗΣ
NATIONAL DOCUMENTATION CENTRE

Πρεβεζάνικα Χρονικά

Αρ. 39-40 (2003)

ΠΡΕΒΕΖΑΝΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ, 39-40 (2003)

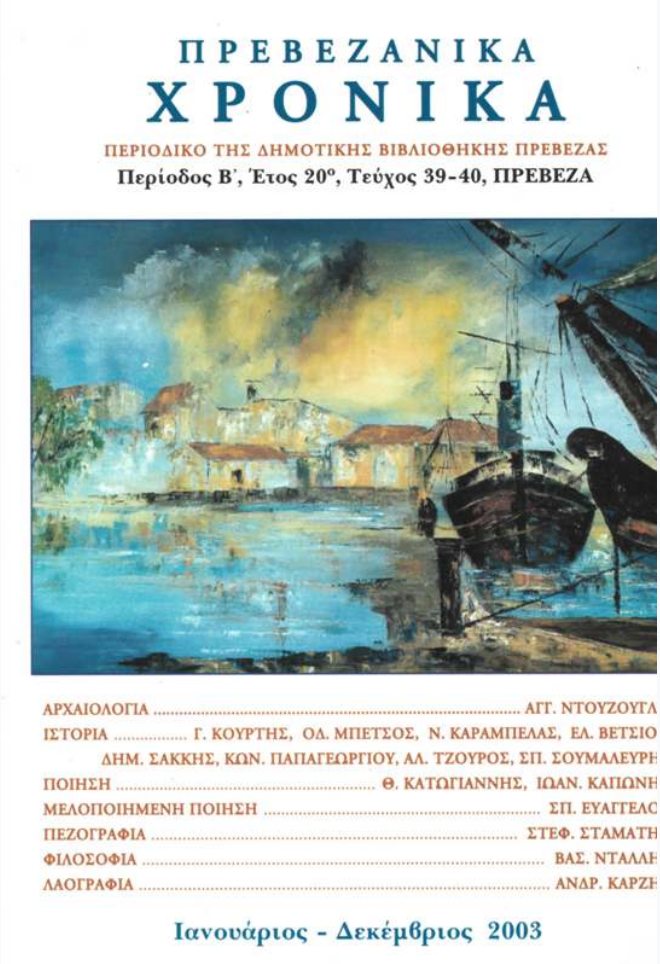

Το κίνημα του Velli Pascia στην Πρέβεζα τον Αύγουστο του 1820

Δημήτρης Α. Σακκής

doi: 10.12681/prch.28987

Copyright © 2022, Δημήτρης Α. Σακκής

Άδεια χρήσης Creative Commons Αναφορά 4.0.

Βιβλιογραφική αναφορά:

Σακκής Δ. Α. (2022). Το κίνημα του Velli Pascia στην Πρέβεζα τον Αύγουστο του 1820. *Πρεβεζάνικα Χρονικά*, (39-40), 113–132. https://doi.org/10.12681/prch.28987

Το κίνημα του Velli Pascià στην Πρέβεζα τον Αύγουστο του 1820

Δημήτρη Α. Σακκή
Καθηγητή Πανεπιστημίου Θεσσαλίας

Εισαγωγή

Η αποστασία του Αλή Πασά από την Πύλη, το Μάιο του 1820, είχε στόχο την πραγματοποίηση του ονείρου του, να ιδρύσει ένα ανεξάρτητο κράτος[1]. Ο διορατικός Αλής, για την υλοποίηση του παραπάνω στόχου, ερχόταν σε μυστικές επαφές με τις μεγάλες δυνάμεις (Αγγλία, Γαλλία και Ρωσία) οι οποίες είχαν κάθε συμφέρον να αποδυναμώσουν την ισχύ της Πύλης, προκειμένου να προωθήσουν τα συμφέροντά τους και να μεγιστοποιήσουν τον έλεγχό τους στη λεκάνη της νοτιοανατολικής Μεσογείου και ιδιαίτερα στη στρατηγική περιοχή της Ηπείρου, που αποτελούσε εμπορική και στρατιωτική δίοδο της Δύσης προς την Ανατολή. Ο Αλής κηρύχθηκε για τη στάση του ένοχος εσχάτης προδοσίας και ο Ισμαήλ Πασόμπεης, ο οποίος και εχθρευόταν τον Αλή εξαιτίας των επιτυχιών του, ανέλαβε την εκστρατεία εναντίον του, το Σεπτέμβριο του 1820, ως εκπρόσωπος της Πύλης. Ο Αλής ζήτησε τη βοήθεια των Άγγλων, οι οποίοι όμως αρνήθηκαν να αναμειχθούν στα εσωτερικά της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, ενώ ο Σουλτάνος, επιδιώκοντας το συνασπισμό το-

[1] Για τον Αλή Τεπελενλή βλ. κυρίως: Ευαγγελίδου Τρ., Ιστορία Αλή-Πασά του Τεπελενλή, σατράπου της Ηπείρου (1741-1822) – Λαμπρίδου Ιω., "Ο Τεπελενλής Αλή πασάς", Ηπειρωτικά Μελετήματα, τ. 2, Αθήναι 1887 – Πατσέλη Ν., Η οικονομική πολιτική και ο πλούτος του Αλή Πασά των Ιωαννίνων, Αθήναι 1936 – Σκιώτης Δ.Ν., "Από ληστής Πασάς. Πρώτα βήματα στην άνοδο του Αλή Πασά των Γιαννίνων (1750-1784)", Θησαυρίσματα, τ. 6 (1969), Βενετία, (σσ. 257-290) όπου και βιβλιογραφία – Ουΐλιαμ Πλόμαρ, Το διαμάντι των Ιωαννίνων, Αλής Πασάς, 1741-1822, Δωδώνη – Leake W., Travels in Northern Greece, London 1835 – Ibrahim Manzur Effendi, Mémoires sur la Grèce e l' Albanie pendant le gouvernement d' Ali Pacha, Paris 1827 – Bessières J., Mémoires sur la vie et la puissance d' Ali Pacha, Paris 1820 – Davenport R.A., The life of Ali Pasha, London 1837

πικών δυνάμεων εναντίον του Αλή ζήτησε τη βοήθεια των Σουλιωτών, προσφέροντας ως αντάλλαγμα τις περιουσίες και τα χωριά τους. Εξάλλου, οι Σουλιώτες για το Σουλτάνο ήταν μία εμπειροπόλεμη πολεμική μηχανή· διωγμένοι από τον Αλή από την πατρίδα τους, κατά το 1803, ήταν αναγκασμένοι να καταφύγουν ως εξόριστοι στα Επτάνησα, και ιδιαίτερα στην Κέρκυρα, και να υπηρετήσουν σε στρατιωτικά σώματα Ρώσων, Γάλλων και Άγγλων, αποκτώντας σπουδαίες στρατιωτικές γνώσεις, που διαδραμάτισαν σημαντικό ρόλο στον απελευθερωτικό αγώνα. Η απελευθέρωση του Σουλίου, στις 12 Δεκεμβρίου του 1820, είναι από τα σημαντικότερα γεγονότα κατά την έναρξη του απελευθερωτικού αγώνα. Οι Σουλιώτες δέχθηκαν την πρόταση του Σουλτάνου, με την προϋπόθεση ότι θα τηρούσε τις υποσχέσεις του και ήλθαν σε συνεννόηση με τον υποναύαρχο του τουρκικού στόλου Αλή Βεγή. Ο τελευταίος, με τη βοήθεια 300 Σουλιωτών στράφηκε εναντίον του Αλβανού διοικητή Βελή Πασά (Velli Pascià), γιου του Αλή, αναγκάζοντάς τον να παραδώσει την Πρέβεζα[2] και μάλιστα χωρίς αντίσταση[3].

Συνοπτικά αποτιμώντας τις εξελίξεις στην περιοχή παρατηρούμε ότι η Πρέβεζα, από το Σεπτέμβριο του 1684, βρισκόταν υπό την κυριαρχία των Βενετών, που την κατέλαβαν με τη συνδρομή των Επτανησίων και άλλων συμμάχων τους. Το 1701 υποχρεώθηκαν να την παραδώσουν στους Οθωμανούς, ενώ από τον Οκτώβριο του 1717 κατέλαβαν εκ νέου την πόλη. Με τη συνθήκη του Passarowitz (1718) επικυρώθηκε η κυριαρχία των Βενετών· αυτοί παρέμειναν στην πόλη ως το 1797, οπότε και οι Βενετικές κτήσεις πέρασαν στην εξουσία των Γάλλων. Κατά τη διάρκεια της Βενετοκρατίας η Πρέβεζα είχε αναδειχθεί σε διαμετακομιστικό κέντρο της ευρύτερης περιοχής. Παράλληλα, η βενετική διοίκηση πήρε μέτρα ενίσχυσης καλλιεργητικών και άλλων οικονομικών δραστηριοτήτων και κατά συνέπεια η πόλη παρουσίασε σημαντική οικονομική και δημογραφική ανάπτυξη[4].

---

[2] Αλλαμανή Έφη, "Έναρξη της Επαναστάσεως στην Ελλάδα. Εξάπλωση και τοπική επικράτησή της. Γεγονότα, ενέργειες και αποφάσεις κατά τους τελευταίους μήνες πριν την Επανάσταση", ό.π., σσ. 70-71

[3] Αραβαντινός, Ιστορία Αλή Πασά, σσ. 290, 291. Κατά τον Αραβαντινό ο Βελής βρέθηκε αποκλεισμένος από ξηρά και θάλασσα. Για το γεγονός βλ. επίσης, Pouqueville, Histoire, II, σσ. 93-96 και 130

[4] Κόμης Κ., "Η διαδικασία δημογραφικής ανάπτυξης μιας μικρής πόλης: Επτανήσιοι και άλλοι έποικοι στην Πρέβεζα", Πρακτικά Α' Συνεδρίου Επτανησιακού Πολιτισμού, Αθήνα 1996, σσ. 257-299

Ο Αλής κατείχε την Πρέβεζα, κατά χρονικά διαστήματα, από τις 12 Οκτωβρίου 1798[5], ενώ από το 1807 και, μέχρι τον Αύγουστο του 1820 που την παρέδωσε στα σουλτανικά στρατεύματα, σταθεροποίησε την επικυριαρχία του στην περιοχή. Οι κάτοικοί της, στο διάστημα αυτό, ζούσαν υπό καθεστώς στυγνής απολυταρχίας, που πλαισιώθηκε και από την παρουσία ορεσίβιων αρναούτηδων, στους οποίους ο Αλής μοίρασε τις περιουσίες τους[6].

Στο άρθρο μας, βασιζόμενοι σε αρχειακές πηγές του Archivio di Stasto di Venezia (στο εξής A.S.V.) θα εξετάσουμε το ζήτημα της κατάληψης της Πρέβεζας (στις 29 Αυγούστου 1820) από το Σουλτάνο, σε συνδυασμό με τη στάση των στρατευμάτων του Velli Pascià και τη σοβαρή κατάσταση πανικού και βιαιότητας που προκάλεσαν στην πόλη. Η μαρτυρία αυτή παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον, επειδή ακριβώς τα γεγονότα του πανικού και της αναρχίας που έζησε η Πρέβεζα παρουσιάζονται με αναλυτική περιγραφή από υποπρόξενο της Αυστρίας και έτσι προσφέρουν τη δυνατότητα ευρύτερων προσεγγίσεων και ερμηνειών. Συνέπεια της στάσης των στρατευμάτων του Velli Pascià ήταν, πέραν του πανικού και της αναρχίας, και η πυρπόληση μέρους της πόλης[7], αλλά και τραυματισμοί και θάνατοι κατοίκων. Οι Ευρωπαίοι κάτοικοι της πόλης κατάφεραν να σωθούν, ύστερα από ενέργειες του υποπροξένου της Αυστρίας, όπως θα διαπιστώσουμε από την εξέταση του εγγράφου.

Στο γεγονός της κατάληψης της Πρέβεζας από τον Αλή Βεγή γίνεται αναφορά χωρίς σαφή χρονικό προσδιορισμό και αυτό γιατί οι απομνημονευματογράφοι του αγώνα[8], στους οποίους, πολλές φορές, βασίζονται οι μελέτες,

---

[5] Βασιλάς Ηλ., "Η μάχη της Νικοπόλεως και ο χαλασμός της Πρέβεζας (12/24 Οκτωβρίου 1798). Περιγραφή του Γάλλου στρατηγού L.A. Camus Baron de Richemon, Ηπειρωτική Εστία, τ. 3 (1954), σσ. 953-958, 1048-1055 και τ. 4 (1955), σσ. 29-36, 133-140, 245-249, 348-352

[6] Βελένης Γ., "Ιστορική σκιαγραφία της πόλης της Πρέβεζας", Πρεβεζάνικα Χρονικά, τ. 31-32 (1995), σσ. 13-16

[7] Σύμφωνα με τον Αραβαντινό ο ίδιος ο Βελής πυρπόλησε το σεράι του πατέρα του. (Αραβαντινός, Ιστορία Αλή Πασά, ό.π. Βλ. ακόμη Βελένης Γ., "Ιστορική σκιαγραφία της πόλης της Πρέβεζας", ό.π., σ. 16. Ο Luigi d' Inchiostri δεν παρεισφρύει σε λεπτομέρειες και δεν μας αποκαλύπτει το δράστη της πυρκαγιάς, μας δίνει όμως την ακριβή ημερομηνία της πυρκαγιάς και την πληροφορία ότι με την πυρπόληση του σεραγιού καταστράφηκαν αντικείμενα μεγάλης αξίας: «Li 20 succede il grande incendio del Seraglio del Principe in Prevesa, e di tanti effeti preziosi ed adobbi» (A.S.V., Presidio di Governo (1820-1823), busta 272, fascicolo X, 3/1).

[8] Τρικούπη Σπυρίδωνος, Ιστορία της Ελληνικής Επαναστάσεως, εκδ. Γιοβάνη (επανέκδ.) 1978 – Φιλήμονος Ιωάννου, Δοκίμιον Ιστορικόν περί της Ελληνικής Επαναστάσεως, Αθήναι 1859-

διαφοροποιούνται ως προς τη χρονική ακολουθία των γεγονότων και τον ακριβή χρόνο που πραγματοποιήθηκαν ή και τον αποσιωπούν[9], με συνέπεια να καθίσταται αναγκαίος ο αρχειακός έλεγχος. Όπως θα δείξουμε, η Πρέβεζα το Σεπτέμβριο του 1820 δεν βρισκόταν υπό την εξουσία του Αλή Πασά, αλλά είχε παραδοθεί στον υποναύαρχο του σουλτανικού στόλου Αλή Βεγή[10].

Το έγγραφο έχει τον τίτλο «Racconto Istorico dell' Anarchia, e ribellione di Prevesa nella decadenza di Alli Pascià». Η πατρότητα του εγγράφου ανήκει στον υποπρόξενο της Αυστρίας στην Πρέβεζα, Luigi d' Inchiostri[11], και μας δείχνει ότι η επιχείρηση του υποναυάρχου του τουρκικού στόλου, Αλή Βεγή (Alli Bei), εναντίον του Αλβανού διοικητή Βελή Πασά (Velli Pascià) έγινε στις 24 Αυγούστου 1820, ενώ από την 15η του ίδιου μήνα στην πόλη επικρατούσε κατάσταση αναρχίας.

Σύμφωνα με την πηγή «την 29η (Αυγούστου 1820) ο Velli Pascià διέταξε τους αρχηγούς του να παραδοθούν στην Αυτού Εξοχότητα, το ναύαρχο. Συζήτησε μαζί του, του παραχώρησε την πλατεία και τα φρούρια της Ηπείρου που ήταν υπό την κυριαρχία του». Επομένως, η πόλη μετά την 29η Αυγούστου 1820 βρισκόταν στα χέρια του Οθωμανού ναυάρχου, αφού ο Αλβανός διοικητής Velli Pascià (1773-1823), δευτερότοκος γιος του Αλή, την παρέδωσε, ύστερα από διαπραγματεύσεις.

Σε γενικές γραμμές, θα μπορούσαμε να επισημάνουμε ότι η μαρτυρία του

1861 – Περραιβού Χριστόφορου, Απομνημονεύματα πολεμικά, εκδ. Τσουκαλά, Αθήναι 1956 – Σπηλιάδου Ν., Απομνημονεύματα, Συνταχθέντα υπό του Ν. Σπηλιάδου, διά να χρησιμεύσωσιν εις την Νέαν Ιστορίαν της Ελλάδος, εκδ. Χ. Ν. Φιλαδελφέως, εις πέντε τόμους, Αθήνησιν 1851 – Οικονόμου Μ., Ιστορικά της Ελληνικής παλιγγενεσίας ή ο ιερός των Ελλήνων αγών, εκδ. Τσουκαλά, Αθήναι 1957 – Γερμανού Παλαιών Πατρών, Απομνημονεύματα, εκδ. Τσουκαλά, Αθήναι 1956

9 Αλλαμανή Έφη, "Επιχείρηση των Σουλιωτών στην Πρέβεζα. Επιτυχίες τους στα Λέλοβα, στους Βαρειάδες και στην Πλάκα", ό.π., σ. 162

10 Πρβλ. Λουκάτος Σπύρος, "Η Πρέβεζα κατά τον αγώνα της ελληνικής ανεξαρτησίας", Η Ιστορία της Πρέβεζας (Πρακτικά Α' Διεθνούς Επιστημονικού Συνεδρίου - Πρέβεζα 22-24 Σεπεμβρίου 1989), εκδ. Δήμου Πρέβεζας, σσ. 175-215 και ιδιαίτερα στη σ. 177

11 Ο Luigi d' Inchiostri, ήταν Ιταλός που είχε εγκατασταθεί στην Πρέβεζα, ήταν υποπρόξενος της Αυστρίας και μετέπειτα προξενικός πράκτωρ του παπικού κράτους. Βλ. Ζώρας Γ.Θ., "Η ανταρσία του Αλή πασά εις άγνωστα έγγραφα του απορρήτου αρχείου του Βατικανού", Παρνασσός, 15 (1973), σσ. 122 κ.εξ. Βλ. επίσης, Καραθανάση Αθ. Ε., "Νέες ειδήσεις για την ανταρσία του Αλή κατά του Σουλτάνου (1820-1821)", Ηπειρωτική Εστία, τ. 266-268 (1974), σ. 332

Luigi d' Inchiostri είναι ετεροβαρής, γιατί, κυρίως, επικεντρώνει το ενδιαφέρον της στα προβλήματα των Ευρωπαίων κατοίκων και στην αντιμετώπισή τους και όχι στη συνολική κατάσταση του πληθυσμού.

Η έρευνα

Το έγγραφο είναι γραμμένο σε ιταλικά του ΙΘ' αιώνα και παρουσιάζει σημαντικά προβλήματα στην αποκωδικοποίησή του, που οφείλονται, κυρίως, σε δυσγραφίες. Ωστόσο, ύστερα από επίπονη προσπάθεια, το αποκωδικοποιήσαμε. Οι αριθμοί που προτάσσονται, εντός αγκυλών, σηματοδοτούν τις ενότητες, των οποίων τη χρήση κρίναμε απαραίτητη για την ορθή απόδοση του νοήματος. Αποδίδουμε κατ' αρχήν τις ενότητες του εγγράφου περιληπτικά και στη συνέχεια παρουσιάζουμε το έγγραφο και την ελεύθερη απόδοσή του στα ελληνικά:

Ιστορική διήγηση της αναρχίας και της επανάστασης στην Πρέβεζα με την παρακμή του Αλή-Πασά

Ενότητα πρώτη: Τα στρατεύματα του γιου του Αλή, Velli Pascià, επαναστατούν και απειλούν με λεηλασίες την Πρέβεζα. Οι ξένοι κάτοικοι της πόλης βρίσκονται σε απόγνωση, γιατί απειλείται η ζωή τους και η περιουσία τους. Ο Βρετανός πρόξενος William Mayer, δεν προθυμοποιείται να μεσολαβήσει για τη σωτηρία των Ευρωπαίων. Το ρόλο αυτόν αναλαμβάνει ο Luigi d' Inchiostri, Ιταλός, υποπρόξενος της Αυστρίας στην Πρέβεζα. Πείθει τον Velli Pascià – με το επιχείρημα ότι η Αυστρία είναι δύναμη που προστατεύει κάθε καθολικό που βρίσκεται και εργάζεται στην επικράτεια της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας – να του παραχωρηθεί ένα πλοίο και με τον καπετάνιο που επιθυμεί, να οδηγηθούν οι οικογένειες των ξένων σε ασφαλή τόπο. Ο ναύαρχος Tajeriabei, ύστερα από εντολή του Velli, παραχωρεί το πλοίο, μαζί με όλες τις απαραίτητες προμήθειες. Οι Ευρωπαίοι "υμνολογούν" τον αυστριακό άρχοντα για τη σωτηρία τους.

Ενότητα δεύτερη: Την 16η Αυγούστου ξεσπά το κίνημα στα στρατεύματα του Velli. Αυτά ξεχύνονται «σα θυελλώδης θάλασσα» στην πόλη, διασκορπίζονται στις συνοικίες της. Έλληνες που υπηρετούσαν στα πλοία του Velli εγκαταλείπουν τις θέσεις τους και διώκονται από τους Τουρκαλβανούς. Καταφθάνουν ενισχύσεις από μέρους του Alli Pascià και ο ναύαρχος Tajeriabei σπεύδει προς βοήθεια· συγχρόνως, εμφανίζονται ληστές που προβαίνουν σε λεηλασίες. Πολλά από τα πλοία, που ήταν στην υπηρεσία του Alli Pascià, με

ναυτολογημένους επίσης Έλληνες εγκαταλείπουν τις τάξεις. Την ώρα όμως που πολλοί προσπαθούν να διαφύγουν, ακόμη και με τις βάρκες τους, τα στρατεύματα του εδάφους τους κανονιοβολούν, τους θανατώνουν ή και τους τραυματίζουν, ενώ ο Velli διατάζει να αποσταλούν ελαφρά πλοία για να τους φτάσουν· ωστόσο, λίγα από αυτά πετυχαίνουν το στόχο τους. Στο μεταξύ η Πρέβεζα φλέγεται και μέσα από τους καπνούς της πυρκαγιάς ακούγονται κλάματα και φωνές· ταυτόχρονα, ο Luigi d' Inchiostri ασχολείται συστηματικά με τη διάσωση των Ευρωπαίων, οι οποίοι και είχαν συγκεντρωθεί στο προξενείο, για να διαφύγουν με το καθορισμένο πλοίο. Οι καλές σχέσεις του με τον Velli ευνοούσαν τους χειρισμούς του. Ο γενικός πρόξενος της Βρετανίας, William Mayer, κατορθώνει να διαφύγει με μεγάλη συνοδεία από Αλβανούς. Τέλος, το βράδυ της 20ης Αυγούστου, ανάβει μεγάλη πυρκαγιά που προξένησε πολλές καταστροφές πολύτιμων αντικειμένων στο σεράι του Velli.

Ενότητα τρίτη: Με την εμφάνιση δεκατριών πλοίων του οθωμανικού στόλου, την 24η Αυγούστου, το κίνημα φτάνει στο τέλος. Τρομοκρατημένος, ωστόσο, ο κόσμος διαφεύγει σε ψαρόβαρκες, έλη, κοιλάδες και στα γύρω βουνά. Την 25η ο αυστριακός υποπρόξενος, ασφαλής πλέον, ένστολος και με συνοδεία λαβάρων, πηγαίνει να επισκεφθεί το ναύαρχο του Σουλτάνου, Alli Bei Nasatzadè (Αλή Βεγή), ο οποίος και τον υποδέχεται μαζί με τον Mahament Velli Pascià, διοικητή του φρουρίου της Πάργας. Ο Alli Bei υπόσχεται και αυτός στον υποπρόξενο της Αυστρίας κάθε βοήθεια στους Ευρωπαίους χριστιανούς. Φεύγοντας, ο Luigi d' Inchiostri, θα αναλάβει διαμεσολαβητικό ρόλο ανάμεσα στο ναύαρχο του Σουλτάνου Alli Bei και στο Velli Pascià. Την 29η Αυγούστου ο Velli Pascià διέταξε τους αρχηγούς του να παραδοθούν στο ναύαρχο του Σουλτάνου· του παραχώρησε την πλατεία και τα λιμάνια της Ηπείρου που ήταν υπό την κυριαρχία του και συγχρόνως αποδέσμευσε το στρατό του, με συνέπεια η πόλη να ξαναβρεί τη χαμένη της ειρήνη. Στις 2 του Σεπτέμβρη αναλαμβάνει ο νέος διοικητής εδάφους εκ μέρους του Agà Babà Pascià, ενώ ο Alli Bei θα αναχωρήσει μια ημέρα αργότερα, αφήνοντας τοποτηρητή τον ανηψιό του, Usei Bei Seraschier (Χουσεΐν Μπέη Σερασκέρη). Την 7η απελευθερώθηκε η Πρέβεζα, ενώ την 8η Σεπτεμβρίου γνωστοποιήθηκε ότι ο Αλής κλείστηκε στο κάστρο των Ιωαννίνων με 1500 άτομα και απογοητευμένος έκαψε τα παλάτια του και τα 2/3 της πλούσιας πόλης των Ιωαννίνων. Από τις 15 Σεπτεμβρίου κυκλοφόρησε σουλτανικό φιρμάνι με την εντολή να συλληφθεί νεκρός ή ζωντανός.

Racconto Istorico dell' Anarchia, e ribellione di Prevesa nella decadenza di Alli Pascià[12]

[1] Li 15 agosto 1820 giorno memorando della Costemazione, in cui si attrovava l' abitato di questa città, minacciato dalla svilupata anarchia, e ribelione della truppa di questo Principe, per dare il Sacheggio ancora a questo abitato come fecero in tant' altre città, e mentre i poveri esteri Europei di diverse Nazioni erano in abbandono, speranndo sempre nell' autorità superiore Consolare dell' Sign. Console Britanico William Mayer si videte rissolvere egli pronto a imbarcarsi col suo sequito e scioglierle la velle al vento lasciando per custode del consolato il Sign. Paolo Zanetti cap. Austriaco.

In quest' orribil caso, minacciata la vitta e proprietà d' ogni Europeo dell' anarchia e Ribellione, senza speranza di soccorso e rifuggio ecco la divina omnipotenza, che incoraggiase la predenza dal V. console austriaco Luigi d' Inchiostris, che ristretto era fin ad' ora a limiti di silenzio attendendo ad osservare quanto potrebbe fare a favor delli desolati Europei un autorità consolare superiore alla Sua, e vedendo con sua sorpresa li Europei d' ogni stato, e condizione ad impetrare vilmente rifuggio, il V. Console austriaco si vide rinchiudere nel suo petto la capitolazione del Sacro augusto suo Monarcha l' Imperatore d' Austria, e corre frettoloso avanti il Principe Governatore e Commandante Velli Pascià, che posato maestosamente sede nel suo divano accorciato da numerosa turba delle sue truppe ed ogni altra cond.

Egli si avanza, saluta con sostenetezza il Principe, e comincia un aringa in Idioma Turco, che quanto elloquente, altretanto elegante che persuade il Principe e sorpredere l' assemblea.

Usciva dal suo seno una lunga carta scritta in Turco, pone li suoi occhiali e dice con sostenuteza.

Principe sentite li articoli del trattato di Pace e di Commercio stipulati tra le due Sereni e potentissimi Imperatori d' Austria ed Oriente. Queste mi furono datte allorche fu destinato per V. Console.

Queste sono le mie armi e le mie truppe, che servir mi devono per difesa in ogni necessità nella gestione in cui m' attrovo.

---

[12] A.S.V., Presidio di Governo (1820-1823) busta 272, fascicolo X, 3/1

Legge ad alta voce, e a comune intelligenza l' articolo prossimo del trattato di Pace e di Commercio, e fa intendere al Principe che Sua Maestà Cattolica Imp. Reale è il Prottetore di tutti quelli che professano la fede Cattolica, e da ciò vuole dire ed intendere si deve, che ove Cattolici Cristiani si trovano nell' Impero Ottomano e che non avessero il loro original Console. L' autorità consolare austriaca li deve proteggere e diffendere.

Principe voi vedete che per sentire questa mia aringa, non c'è chi manchi tutti ci sono Turchi, Ebrei, Greci, e Franchi, questi Franchi dei quali la più parte è al vostro servizio, chiedono da voi di essere pagati delle loro fatiche, e poi per questi io vi domando a Nome dell' augusto mio Sovrano un luogo addattato per la salvezza della loro vitta, famiglie, e proprietà maritime di notte per le attuali Critiche Circostante di questa città, che la vostra penetrazione bene conosce, e che su questo argomento spesso abbiamo conferito.

Urge oh Principe amico dell' augusto mio sovrano, che penetratta dalla necessità, senza dillazione di tempo destinate un luogo sicuro per tutte quelli che si presentano sotto l' alta e valida protezione del augusto mio Sovrano.

Il Principe osservando con attenzione la meraviglia che colpita aveva l' animo di tutta l' assemblea rispose:

Amico console penetrato sono dalle sue ragioni, e pronto a condiscendere per il luogo di Sicurezza di questi Franchi che voi desiderate, chiedete e vi sarà accordato.

Altezza non vi avrei incomodato se nelle attuali critiche circostanze questo Littorale attrovato si fosse un qualche Naviglio austriaco, o di altra Potenza Europea, ma questo non essendosi, perciò vi prego di destinare un naviglio affinche venga essere coperto dal glorioso vassillo del augusto mio Sovrano, alla mia solla disposizione e che abbia restare alla riva del mio Consolato, in questo imbarcherano le famiglie e proprietà di quelli Franchi si diffendevano la notte e passerano in sicureza, e di giorno tutti quelli che vorrano a sequitare a servirvi lo farano di cuore.

Cosi si procedera altezza fino a avere la pace e la tranquilità perduta di questa città, ed indi ognuno ritrovando la sua salvezza, il Naviglio che favorito mi avrete sarà di vostro potere.

Amico console lodo, ed aprovo il vostro ripiego per la salvezza di questi suditi che proteggete.

Ordina che venghi l' ammiraglio Tajeriabei, egli ordina con Impero, che foste destinato un Naviglio Mercantile alla disposizione del Console il quale sarà equipaggiato da suoi suditi.

Allora il console rispose, alte Velli Pascià, poichè a favor ed a nome dell' agusto mio Sovrano filantropicamente ed umanamente accordaste quanto occore per la salvezza delli Europei, compiacerti di ancor armi quelle del Cap. Jani Caralè Gallandro nel quale so che suditi austriaci Menanti di Livorno hanno dell' interesse, per quale il Cap. mi disse, e nel qual Naviglio pure il Sign. Luigi Marco Parani sudito Russo addetto al Consolato Russo di Patrasso ha dell' interesse come consta dalla Processa sua fatta a mio nome per procura di salvargli 500 Colonnati, ed il loro prò Marittimo che va credittore del Corpo ed attrezi del Brigantino del Cap. Caralè, e cosi non s' incomoderà la proprietà di nessun altro Cap..

Rispose il Principe lodo pure il ripiego trovato ed ordina a Tejer Bei che mi sia accordato il Brigantino, fu comunicato l' ordine al Capitano e poco dopo fu ancorato avanti al Consolato.

Finisce l' aringa nel congedarmi sua Altezza amichevolmente mi disse:

Console se avete bisogno per li vostri suditi di Biscotto, o altre Provigioni, chiedete e vi sara accordato.

Il console col suo soriso rispose: Grande è altezza la penetrazione dei subblimi talenti che voleste provenirmi di questo, forse mi potrà occorere poichè nulla si trova nel Mercato.

Vi ringrazio alteza a nome del augusto mio Sovrano e per quanto lodevole sia la vostra filantropia la farà notta a miei superiori.

Passa il giorno dell' 15 che vedicherò l' animo degli desolati Europei, e giorno in cui in ogni luoco della città Eccegiava l' Eviva l' imperatore d' austria, che destino questo V. Console a fiammegiare sul Bordo il glorioso Vasselo austriaco. Tutti corrono al Consolato per chiedere permesso di entrare e solevassi nè vi è a chi rifiuta l' asillo e con modesto linguaggio generosamente l' accorda.

[2] Finisce il giorno detto e li 16 ondeggiano le Truppe qual proceloso mare nella città: L' altro giorno si spargono nelle contrade.

La trista nuova della fuga di un numeroso Corpo di Marinari Greci che fuggirono la notte degli vascelli del Principe si divulga ed inferiore l' animo delli albanesi Turchi contro li greci.

La rivoluzione scoppia e fra qualche conflitta, si penetra la fuga dell' amiraglio Tajeriabei, e del suo seguito, il quale andò all' incontro per favorire li Realisti che mandati sono ad esprimere l' orgoglio dell' Alli Pascià.

Si spargono diverso numero di Briganti, e di loro sacheggi, e fra queste triste nuove, il generale Console Britanico frettoloso si imbarca e spiega le velle al Vento.

L' elemento non le favorisce la Partenza altratanto alle due pomeridiane tutti li navigli Greci abbandonano le ancore, e governe, e si mettono alla vella, ed il Comantante della flotiglia Sign. Biaggio Marsegliesi corso al servizio di Alli Pascià per lo spaco di sette anni felice si rese, abbandona il servizio sequita li greci alla fuga col suo Trabacolo, ove aveva imbarcato le sue richezze e la sua famiglia, e penetrato tutti nel golfo di Salaora per andare incontro degli Realisti che fino a Lutrachi si avvicinarono. In questa rivolta le truppe di terra sparano sopra i fuggiardi, li forti canoneggiano, succede mortalità ed alquante barche si profondano e molti periscono.

Si ordina dal Principe spedizione di leggieri legni per raggiungere li fuggiardi, ma pochi di questi si fanno poggiare. Il fumicetto nella città è grande, le lagrime, le grida, e la costernazione di tutte muove li animi a compassione. Non spaventa Velli Pascià spedisce dei suoi fedeli, limita e frena per momenti la solevazione.

Il Console Inchiostri qual intrependo sù, e giù, come per quanto nè può a ricevere le famiglie, e le fa arrivare sicure nel destinato Bordo, c(...) fa li Europei dei quali si fà pieno il Consolato.

Egli sotto corre a Palazzo per informarsi delli ordini, non presenta, e le Truppe in rivolta lo rispetano, si aboca col Principe, lo conforta, e con mille esempi di casi simili lo incoragisce.

Ritorna al Consolato tutto lieto giocando, consola li abitanti, ed Europei.

Tratanto il generale Console Britanico si sotrae dal pericolo con gran scorta d' albanesi, si ripera a Barce, ed il V. Console austriaco infrenendo vi resta sequitato far imbarcare le famiglie, e le proprietà loro ripone in sicuro si fa notte. Li 20 succede il grande incendio del Seraglio del Principe in Prevesa, e di tanti effeti preziosi ed adobbi.

[3] Li 24 comparisce la flotta ottomana composta da 13 differenti vascelli. L' abitato è in costernazione temendo una Battaglia e fuggirono in paludi Peschiere, Valle, e Monti circostanti.

Li 25 V. Console austriaco a vessillo spiegato, ed in Divisa Consolare col sequito va a Bordo del V. amiraglio Imperiale, incontra per fortuna che sua Eccelenza Alli Bei Nasatzadè e suo antico amico col quale visse al servizio della flotta ottomana presso Cap. Pascià mi pare, ed in guerra. Lo tiene a piedi compagnia di Mahamet Pascià Velli Pascià comandante della fortezza di Parga, il quale si era uso all' obbedienza e con tutti li onori di Ethiheta lo accoglie. Indi con canoni di gratta amicizia si abbraciano scanibiesolmente e si raccontano il passato e volle il Console congedarsi dopo due ore di trattenimento e Sua Eccelenza lo prega e lo trattiene ancor di più per godere della sua compagnia amichevole che da lunghi era privo, ed il Divano pieno di sorpresa di vedere un Console austriaco a parlare un idioma Turco tutti lo amirano. Viene il momento della Partenza, si congeda e sua Eccelenza lo prega di favorirlo spesso delle sue visite, gli promette tutta l' assistenza, e favore per lui, e per suoi suditi, giachè tanti Europei Cristiani che qui sono senza loro Console, godono dell' alta Protezione dell' augusto suo Monarca austriaco. Parto ed il Cap. Bei lo accompagna fino alla Porta della Camera, li ufficiali e bassi ufficiali in coperta si schierano, lo salutano gioiosi, ed il Console a tutti corrisponde, si allontana nel Bordo e con undici colpi di canone viene salutato.

Li 27 gli manda una lettera per mezzo del Suo nipote Usein Bei Serascheri, la riceve, e ritorna alla flotta, si abboca S.E per affari segreti a lui affidati, ritorna e con Velli Pascià tratta li affari in via di consiglio amichevole a rassegnarsi all' obbedienza delli sovrani Imperiale Commandi per bene Suo, e per confortare suo figlio Mechmet Pascià che desidera di vederlo.

Li 29 Velli Pascià corre (...) ed obbediente si rende ai Sovrani comandi impartiti da Sua Eccelenza V. Amiraglio. Entrò con lui in trattativi, cede la Piazza, ed i porti al Sovrano Comando impartitogli, si inalbera il Vessillo Imperiale, licenzia le sue truppe e la città ritrova la perduta pace, e tranquilità, ed ogni individuo col dispiacere della perdita fatta nel gran fumicello dell' anarchia e ribelione, sperando di vivere meglio in apresso.

Li 30 col suo seguito s' imbarca nella seratura del Cap. Bei, va a bordo accompagnato da continue salve, e pria del tramontar del sole entrano nel porto le Bombarde e la flotiglia del Sovrano, ed Usein Bei nipote del Cap. Bei assume il comando. Lo stesso giorno un certo Negoziante corso Sign. Palsano che comercio aveva da lungi con Alli Pascià, e che da tue sotto era

protteto in questo litorale, per suoi crediti s' impadronisse di un Brichi di guerra ben armato, sperando di far colpo di mano per salvare li suoi crediti cresciuti. Inalbero senza documento Consolare il Vessillo Francese fa condure il Vascello avanti la sua casa. Il V. Amiraglio penetra il tutto e li 30 spedisce un suo funzionario, e prende in notta gli effeti ed attrezzi dello stesso, chiede documenti del inalberato Vessillo all' Equipaggio del Passato, ne c'è che vi possa rispondere, conosce il funzionario la trama del passato, e l' irregolarita disformatica, e fa discendere il Vessillo francese che per poche ore illegitamente poneggio ed inalberò, e lo uni alli altri vascelli di Alli Pascià che dovevano essere spedite al alto potere del Suo Sovrano.

Li 1 7bre il V. Amiraglio prega il V. Console austriaco di procurarli alquanti marinari italiani che ne ha molto bisogno e li promette valida raccomandazione presso S.E ministro in Constantinopoli e gli si ripromette quattro.

Li 2 arriva ed entra il nuovo Comandante di terra il nuovo masseliere (?), per parte di Agà Babà Pascià, il cons. và a complimentarlo, e si compiace il musselim di ritrovare in un Franco tanta speditezza del pregato suo Linguaggio Turcho. Lo stesso giorno il Console continua con gran fatica la premura del suo amico Cap. Bei, gli procura un nostromo con molti marinai li manda a bordo con Sua lettera ed il Cap. Bei li 3 gli manda al Consolato il suo nipote Usein Bei seraschier con seguito per restituirgli la visita, e per ringraziarlo. La notte fa vella, ed Usein Bei resta qui per comando di mare fino a nuovi ordini.

Li 7 liberata la città ed in posseso dei Realisti.

Li 8 si seppe la notizia sicura che Alli Pascià abbandonato dalle sue truppe dei suoi satteliti, e fino dei suoi conseguaci si chiuse nella fortezza grande di Jannina con 1500 uomini e disperato nell' abbandono brucciò li Suoi Magnifiche Palazzi ed Seray e due terze della città ricca di Jannina con molti generi di commercio.

Li 15 arrivò da Constantinopoli il fulminante Sovrano Decreto presso tutti i fedeli Musulmani e suoi suditi di doverlo prendere o vivo, o morto, promettendo loro la dovuta riconoscenza Suo Sovrano.

Secondo i meriti di ogni individuo che coopererà all' esecuzione dei suoi Sovrani alti voleri e si spera che dietro la divulgazione di questo Imperiale Decreto poco potrà resistere.

Ιστορική διήγηση της αναρχίας και της επανάστασης στην Πρέβεζα με την παρακμή του Αλή-Πασά

[1] Την 15η Αυγούστου 1820 ημέρα ανάμνησης της ταραχής, που διακατείχε αυτήν την πόλη, απειλούμενη από την αναπτυσσόμενη αναρχία και επανάσταση από τα στρατεύματα αυτού του Πρίγκιπα [Velli Pascià], που ήθελαν να λεηλατήσουν την περιοχή, όπως κάνανε και σε άλλες πόλεις, και ενώ οι φτωχοί οι ξένοι, οι Ευρωπαίοι, από διαφορετικά έθνη βρίσκονταν σε εγκατάλειψη, ελπίζοντας πάντα στην ανώτερη προξενική εξουσία της Α.Ε. του Βρετανού προξένου, κυρίου William Mayer, αυτός φαινόταν έτοιμος να φύγει με την ακολουθία του, να κάνει πανιά με συνοδεία τον κύριο Paolo Janetti, αυστριακό καπετάνιο[13].

Σε αυτή τη φοβερή περίπτωση που απειλούνταν η ζωή και η περιουσία κάθε Ευρωπαίου από την αναρχία και την επανάσταση, χωρίς ελπίδα για βοήθεια και καταφύγιο, ενθαρρύνθηκε η Α.Ε. από τον υποπρόξενο της Αυστρίας, Luigi d' Inchiostri, που μέχρι τώρα ήταν αναγκασμένος σε σιωπή να είναι προσεκτικός στο τι μπορούσε να κάνει υπέρ των απελπισμένων Ευρωπαίων που ήταν στην δική του προξενική εξουσία, και, βλέποντας με έκπληξη να φεύγουν οι Ευρωπαίοι κάθε κράτους, και αναγκάζονταν να εμποδίζει τη φυγή, ο Αυστριακός υποπρόξενος μόλις πληροφορήθηκε για την επικείμενη συνθηκολόγηση της Πρέβεζας και έτρεξε βιαστικά προς τον κυβερνήτη και διοικητή Velli Pascià, που μεγαλοπρεπώς καθόταν στο ντιβάνι του, συνοδευόμενος από μεγάλο αριθμό ανδρών της ακολουθίας του. Αυτός προπορεύθηκε, χαιρέτησε τον Πρίγκιπα με σοβαρότητα, και άρχισε μια ομιλία σε Τουρκικό ιδίωμα[14], που ήταν αρκετά διπλωματικό που έπεισε τον Πρίγκιπα και κατέπληξε την συνάθροιση. Έβγαλε από το στήθος του ένα μακρύ χαρτί γραμμένο στα Τούρκικα, φόρεσε τα γυαλιά του και είπε με σοβαρότητα:

«Πρίγκιπα, ακούστε τα άρθρα της συμφωνίας του Πασά και των εμπόρων που έγινε ανάμεσα στις δύο ένδοξες και δυνατές αυτοκρατορίες, την Αυ-

---

[13] Ο Luigi d' Inchiostri παρουσιάζεται αντιφατικός, όταν αναφέρεται στο ρόλο της Αγγλίας απέναντι στους ευρισκομένους σε εμπόλεμη κατάσταση Αλή και Σουλτάνου. Ο Αθ. Καραθανάσης έδειξε ότι ο Luigi d' Inchiostri, άλλοτε γράφει πως οι Άγγλοι ενισχύουν τον Αλή και άλλοτε ότι αποτελούν τους καλύτερους προμηθευτές όπλων του Σουλτάνου. (Καραθανάση Αθ. Ε., ό.π., σσ. 336-337). Πρβλ. και Ζώρας Γ.Θ., "Η ανταρσία του Αλή πασά εις άγνωστα έγγραφα του απορρήτου αρχείου του Βατικανού", ό.π., σ. 128.

[14] Πιθανόν Αλβανικά.

στριακή και της Ανατολής, αυτά δόθηκαν στον υποπρόξενο και σε μένα, αυτά είναι τα όπλα μου και η ακολουθία μου, που μου χρειάζονται για να αμύνομαι σε κάθε αναγκαιότητα στη διοίκηση που ασκώ».

Διάβασε δυνατά, το κοινώς γνωστό πρώτο άρθρο ειρήνης και εμπορίου, και έκανε τον Πρίγκιπα να καταλάβει, πως η Α.Ε. είναι ο προστάτης όλων αυτών που έχουν την καθολική πίστη, και αυτό πάει να πει πως, όπου υπάρχουν καθολικοί στην Οθωμανική Αυτοκρατορία, και που δεν έχουν τον Πρόξενό τους, οι Αυστριακές αρχές πρέπει να τους προστατεύουν και να τους υπερασπίζονται[15].

«Πρίγκιπα, εσείς βλέπετε πως για να ακούσουν το λόγο μου αυτόν δεν λείπουν Τούρκοι, Εβραίοι, Έλληνες, Φράγκοι, αυτοί οι Φράγκοι που οι περισσότεροι είναι στην υπηρεσία σας, ζητούν να πληρωθούν από σας για τις υπηρεσίες τους, και έπειτα γι' αυτούς ζητώ στο όνομα του ηγεμόνα μου, μια τοποθεσία για τη σωτηρία της ζωής τους, των οικογενειών τους και της θαλάσσιας ιδιοκτησίας τους, που βρίσκεται γύρω από την πόλη, που εσείς γνωρίζετε καλά, και γνωρίζετε πως γι' αυτό το θέμα συζητήσαμε συχνά. Είναι επείγουσα ανάγκη για τον ηγεμόνα μου να κατευθυνθούν σε έναν ασφαλή τόπο, γιατί αλλιώτικα δεν μπορούν να τεθούν υπό την προστασία του ηγεμόνα μου».

Ο Πρίγκιπας, βλέποντας με προσοχή την έκπληξη που προκλήθηκε σε όλη τη συνέλευση απάντησε: «Φίλε μου πρόξενε, διαπεραστική είναι η επιχειρηματολογία σου και είμαι έτοιμος να συμφωνήσω για τον ασφαλή τόπο αυτών των Φράγκων που εσείς επιθυμείτε· ζητήστε και θα υπάρχει συμφωνία».

«Υψηλότατε, δεν θα ενοχλούσα αν σε αυτές τις κρίσιμες στιγμές βρισκόταν κοντά κάποιο αυστριακό πλοίο, ή κάποιας άλλης Ευρωπαϊκής Δύναμης, μα αυτό δεν συνέβη, γι' αυτό σας παρακαλώ να μας δώσετε ένα καράβι, έως ότου να καλυφτούμε από ένα ένδοξο μπαϊράκι του ηγεμόνα μου, να έχω δηλαδή στη διάθεση μου και να μείνει αυτό στην όχθη, στο προξενείο μου. Σ' αυτό θα επιβιβάσω τις οικογένειες και την ιδιοκτησία αυτών των Φράγκων, θα έχουν προστασία για τη νύχτα, την οποία και θα περάσουν με ασφάλεια [στο καράβι θα προστατευθούν οι οικογένειες των Δυτικών], και την ημέρα όλοι, όσοι θελή-

---

[15] Στις 17 Οκτωβρίου 1820, σε έγγραφό του ο Luigi d' Inchiostri προς το Γενικό Πρόξενο της Κέρκυρας Cavallier de Weiss αναφέρεται στις επιπτώσεις της αναταραχής στην οικονομική κατάσταση της πόλης: το εμπόριο είναι νεκρό, τα χωράφια ακαλλιέργητα, τα εργαστήρια κλειστά. (Καραθανάση Αθ. Ε., "Νέες ειδήσεις για την ανταρσία του Αλή κατά του Σουλτάνου (1820-1821)", ό.π., σ. 333).

σουν να σας υπηρετήσουν, θα το κάνουν με ευχαρίστηση. Έτσι θα ξαναβρείτε, υψηλότατε, την ησυχία και την ηρεμία που έχασε η πόλη αυτή, όπως και εσείς θα υμνηθείτε. Το καράβι που θα μου δώσετε θα είναι στην εξουσία σας».

«Φίλε μου πρόξενε, επιδοκιμάζω την προσπάθεια σας για τη σωτηρία των υπηκόων που προστατεύετε». Διέταξε να έλθει ο ναύαρχος Tajeriabei, ο οποίος και διέταξε με επιβλητικότητα να έλθει στη διάθεση τού πρόξενου ένα εμπορικό πλοίο που θα στελεχωθεί από τους υπηκόους του.

Υψηλότατε, ο πρόξενος απάντησε, υψηλέ Velli Pascià, αφού στο όνομα του ηγεμόνα μου με φιλανθρωπία και με ανθρωπισμό μου παραχωρήσατε ό,τι χρειαζόμουν για τη σωτηρία των Ευρωπαίων, με χαροποιεί να έχω υπό τις διαταγές μου τον καπετάνιο Jani Caralì Gallandro για τον οποίο ξέρω ότι ενδιαφέρονται οι αυστριακές αρχές και οι υπήκοοι του Λιβόρνο, σε ποιο πλοίο ήταν καπετάνιος, και γι' αυτό ο κύριος Luigi Marco Parani, Ρώσσος υπήκοος επιτετραμμένος του Ρωσικού προξενείου στην Πάτρα ενδιαφέρεται, όπως προκύπτει από το διάβημα που έκανε στο όνομα μου, για να διασωθούν 500 Κολωνάτα, που δόθηκαν στα μπρίκια του καπετάνιου Caralè, και έτσι δεν θα θυμάται σε ποιον ανήκουν».

Απάντησε ο Πρίγκιπας, διατάσσοντας τον Tajeriabei να μου εξασφαλιστεί το μπρίκι[16], η εντολή ανακοινώθηκε στον καπετάνιο και λίγο μετά ήλθε μπροστά στον πρόξενο. Φιλικότατα μου είπε: «Πρόξενε, αν έχετε ανάγκη από κάποιες προμήθειες ζητήστε το και θα σας δοθεί»[17].

Ο πρόξενος με χαμόγελο απάντησε: «Υψηλότατε, αυτά που θέλετε να μας δώσετε ίσως μας χρειαστούν, αφού τίποτα δεν υπάρχει στην αγορά. Σας ευχαριστώ, Υψηλότατε, στο όνομα του ηγεμόνα μου και το πόσο αξιέπαινη είναι η φιλανθρωπία σας θα ενημερώσω τους ανωτέρους μου».

Πέρασε η 15η του μήνα που βασάνισε την ψυχή των απελπισμένων Ευρωπαίων, την ημέρα που σε κάθε τόπο της πόλης υμνολογούσαν τον Αυστριακό αυτοκράτορα. Αυτό ανάγκασε τον πρόξενο να αναρτήσει στο πλοίο το ένδοξο αυστριακό έμβλημα. Όλοι έτρεχαν στο προξενείο για να ζητήσουν τουλάχιστον να εισέλθουν και να σωθούν, δεν υπήρχε κανείς που να τους αρνηθεί το άσυλο και το παραχωρούσαν γενναιόδωρα.

---

[16] Η συγκεκριμένη έκφραση επιβεβαιώνει με ασφάλεια το συντάκτη του κειμένου.

[17] Ο Velli Pascià ελίσσεται διπλωματικά και αποφεύγει να προκαλέσει ρήγμα στις σχέσεις ανάμεσα στον Αλή και στην Αυστρία.

[2] Τελείωσε η ημέρα και την 16η ξεχύθηκαν τα στρατεύματα σα θυελλώδη θάλασσα στην πόλη· την άλλη ημέρα διασκορπίστηκαν στις συνοικίες της πόλης. Το θλιβερό νέο της φυγής ενός μεγάλου αριθμού Ελλήνων ναυτικών, που έφυγαν τη νύχτα από τα πλοία του Πρίγκιπα, έκανε τους Τουρκαλβανούς να στραφούν εναντίον των Ελλήνων[18].

Η επανάσταση ξέσπασε και μετά από κάποια σύγκρουση, άρχισε η φυγή του ναυάρχου Tajeriabei και της ακολουθίας του, ο οποίος πήγε στη σύγκρουση για να ευνοήσει όσους στάλθηκαν να υποστηρίξουν το γόητρο του Alli Pascià.

Διασκορπίζονται διάφοροι ληστές, και λόγω των λεηλασιών ο Βρετανός γενικός πρόξενος βιαστικά ανοίγει πανιά. Η όλη κατάσταση δεν ευνόησε την αναχώρηση· στις δύο το απόγευμα όλα τα ελληνικά πλοία σήκωσαν τις άγκυρες και κυβερνώμενα έβαλαν πανιά και ο κυβερνήτης του στόλου, ο κύριος Marsegliesi, που ήταν για εφτά χρόνια στην υπηρεσία του Alli Pascià, ευτυχισμένος εγκατέλειψε την υπηρεσία και ακολούθησε τους Έλληνες στη φυγή με το μπρίκι του, όπου επιβίβασε τα πλούτη του και την οικογένειά του, και τους αποβίβασε όλους σε κόλπο, για να συναντήσει τους άλλους που θα πλησιάσουν το Λουτράκι.

Σ' αυτήν την επανάσταση τα [illegible]ατεύματα του εδάφους πυροβολούν τους φυγάδες, τους κανονιοβολούν, συμβ[illegible]ουν θάνατοι και τραυματισμοί και πολλοί χάνονται και πολλές βάρκες β[illegible]νται. Διατάχθηκε από τον Πρίγκιπα η αποστολή ελαφρών πλοίων για ν[illegible]ασουν τους φυγάδες, ωστόσο λίγα από αυτά τους προσέγγισαν.

Η πυρκαγιά στην πόλη είναι μεγάλη, τα κλάματα, οι φωνές, και η επιβεβαίωση της κακής κατάστασης όλων προκάλεσε συμπόνια και γι' αυτό δεν φοβήθηκε ο Velli Pascià να στείλει λίγους από τους πιστούς του για ανακούφιση.

Ο πρόξενος πήγαινε πάνω, κάτω· μέχρι να δεχτεί τις οικογένειες και να τις βοηθήσει να φτάσουν σίγουρες στο καθορισμένο πλοίο, το προξενείο γέ-

---

[18] Πιθανόν εξαιτίας του αφορισμού του Πατριάρχη Κωνσταντινούπολης εναντίον των Ελλήνων που θα έπαιραν τα όπλα για υπερασπιστούν τον Αλή. (Καραθανάση Αθ. Ε., "Νέες ειδήσεις για την ανταρσία του Αλή κατά του Σουλτάνου (1820-1821)", ό.π., σ.332, όπου και δημοσιεύται έγγραφο- κατάθεση του Καπετάν Lorenzo Sbatega του αυστριακού πλοίου "Il Provido" που πληροφορεί τις αυστριακές αρχές για τον από θαλάσσης αποκλεισμό του Αλή από τα σουλτανικά στρατεύματα. Ο Sbatega επισημαίνει τη σημασία που είχε ο αφορισμός του Πατριάρχη, μια και στρεφόταν κατά παντός Έλληνα που μάχονταν στο πλευρό του Αλή).

μισε τότε από Ευρωπαίους. Αυτός σπεύδει στο παλάτι για να ενημερωθεί για τις εντολές και τα στρατεύματα, που ήταν σε στάση, τον σέβονταν, συζήτησε με τον Πρίγκιπα, τον ενθάρρυνε με χίλια παραδείγματα από παρόμοιεςπεριπτώσεις[19], γύρισε στο προξενείο χαρούμενος, και συμβούλεψε τους κατοίκους και τους Ευρωπαίους.

Ο γενικός πρόξενος της Βρετανίας γλίτωσε τον κίνδυνο και με μεγάλη συνοδεία από Αλβανούς έφυγε[20].

Και ο αυστριακός υποπρόξενος, αν και βιαστικός, παρέμεινε, συνεχίζοντας να βοηθάει τις οικογένειες και να σιγουρεύει τις ιδιοκτησίες τους.

Την 20η, τη νύχτα, συνέβη μια μεγάλη πυρκαγιά στο σεράι του Πρίγκιπα με πολλές καταστροφές πολύτιμων αντικειμένων.

[3] Την 24η εμφανίστηκε ο οθωμανικός στόλος αποτελούμενος από 13 διαφορετικά πλοία. Ο κόσμος βρισκόταν σε ταραχή, φοβούμενος ενδεχόμενη μάχη και διαφεύγει σε ψαρόβαρκες, έλη, κοιλάδες και στα γύρω βουνά. Την 25η ο αυστριακός υποπρόξενος με συνοδεία λαβάρων και ένστολος πηγαίνει στον αυτοκρατορικό ναύαρχο.

Συνάντησε ευτυχώς την εξοχότητά του, τον Alli Bei Nasatzadè και τον παλιό του φίλο, τον οποίο είδε στην υπηρεσία του Οθωμανικού στόλου δίπλα στον Καπετάν Πασά – μου φαίνεται ήταν ο Giovanni Protondierico – και τον δέχτηκε όρθιος μαζί με τον Mahament Velli Pascià, διοικητή του φρουρίου της Πάργας, ο οποίος σηκώθηκε και με όλες τις αρμόζουσες τιμές τον δέχτηκε ζεστά.

Μεταχειρίστηκε τους κανόνες της φιλίας, αγκαλιάστηκαν με εγκαρδιότητα και θυμήθηκαν τα παλιά.

Ήθελε ο πρόξενος να αποσυρθεί μετά από δύο ώρες συνομιλιών και η Α.Ε. τον παρακάλεσε να μείνει περισσότερο για να χαρεί την παρέα του τη φιλική, που εδώ και καιρό είχε στερηθεί, και ήταν έκπληξη να βλέπει κανείς (καθισμένους) στο ντιβάνι έναν αυστριακό πρόξενο να μιλά σε ένα τούρκικο ιδίωμα και όλοι τον θαύμαζαν.

Έφτασε η στιγμή της αναχώρησης, και τον παρακάλεσε να τον βοηθήσει,

---

[19] Αρχίζει να διαφαίνεται ο διαμεσολαβητικός ρόλος του υποπροξένου, μια και ενθαρρύνει τον Velli Pascià ενόψει της επίθεσης του Σουλτάνου.

[20] Ο Velli Pascià είχε κάθε λόγο να φροντίσει για την ασφάλεια του Γενικού Προξένου της Αγγλίας, Μ. William Mayer.

του υποσχέθηκε όλη τη βοήθεια και την εύνοια γι' αυτόν και τους υπηκόους του, μια και τόσοι Ευρωπαίοι χριστιανοί, που είναι εδώ χωρίς πρόξενο, απολαμβάνουν την υψηλή προστασία του αυστριακού μονάρχη.

Έφυγε και ο Καπετάν μπέης τον συνόδευσε μέχρι την πόρτα, οι αξιωματούχοι έσκυβαν και τον χαιρετούσαν με χαρά, και ο πρόξενος σε όλους απαντούσε, απομακρύνονταν με το καράβι και με 11 κανονιές τον χαιρετούσαν.

Την 27η του στέλνει ένα γράμμα μέσω του ανηψιού του, του Usein Bei, το έλαβε και γύρισε στο στόλο, συναντήθηκε με την Α.Ε. για μυστικές υποθέσεις που ανατέθηκαν σ' αυτόν, επέστρεψε και με τον Velli Pascià χειρίστηκε τις υποθέσεις φιλικά και με υποταγή προς τους ηγεμόνες τους[21]. Οι διαταγές ήταν για δικό του όφελος, και για να βολέψει τον γιο του, τον Mechmet Pascià, που επιθυμούσε να τον δει.

Την 29η ο Velli Pascià έτρεξε, διέταξε τους αρχηγούς του να παραδοθούν στην Α.Ε., το ναύαρχο. Συζήτησε μαζί του, του παραχώρησε την πλατεία και τα λιμάνια της Ηπείρου που ήταν υπό την κυριαρχία του[22].

Αποδέσμευσε το στρατό του και η πόλη ξαναβρήκε τη χαμένη της ειρήνη, και ηρεμία, και κάθε άτομο έμεινε με την απογοήτευση των απωλειών, που έγιναν μέσα στη φωτιά της αναρχίας και της επανάστασης, ελπίζοντας στο να ζήσουν καλύτερα σύντομα.

Την 30η με την ακολουθία του επιβιβάστηκε στη λέμβο του Cap. (Καπετάν) Bei, μπήκε στο πλοίο, συνοδευόμενος από συνεχείς χαιρετισμούς και

---

21 Από το σημείο αυτό διαπιστώνουμε ότι δόθηκε τελικά αμνηστία. Αλλά το γεγονός της αμνηστίας προκύπτει και από τη διασταύρωση των πηγών (κατάθεση του Τούρκου πλοιάρχου Σαλλίχ-αγά στις αυστριακές αρχές της Βενετίας, στις 16 Σεπτεμβρίου 1820 – το έγγραφο δημοσιεύει για πρώτη φορά ο καθηγητής Αθ. Καραθανάσης). Σύμφωνα με την κατάθεση αυτή, ο Αλής ηττήθηκε καθ' ολοκληρίαν από τα στρατεύματα του Σουλτάνου, κάτω από την εξουσία του οποίου ανήκαν πλέον οι πόλεις Βεράτι, Τίραννα και Πρέβεζα. Ο Σαλλίχ-αγάς καταθέτει επίσης στις αυστριακές αρχές ότι δόθηκε αμνηστία.
Επίσης, σε άλλο έγγραφο-αναφορά του Luigi d' Inchiostri από την Πρέβεζα προς το Γενικό Πρόξενο της Κέρκυρας Cavallier de Weiss, με ημερομηνία 17 Οκτωβρίου 1820 γνωστοποιείται ότι ο Velli Pascià αναμένει την επιείκια του Σουλτάνου, προφανώς εξαιτίας των γεγονότων της Πρέβεζας. (Καραθανάση Αθ. Ε., "Νέες ειδήσεις για την ανταρσία του Αλή κατά του Σουλτάνου (1820-1821)", ό.π., σ. 333).

22 Σύμφωνα με την κατάθεση του προαναφερθέντος πλοιάρχου Σαλλίχ-αγά, τα παιδιά του Αλή οδηγήθηκαν στη ναυαρχίδα του τουρκικού στόλου στην Πρέβεζα. (Καραθανάση Αθ. Ε., ό.π.). Η τελευταία πληροφορία είναι σημαντική, γιατί επιβεβαιώνει πλήρως τα όσα αναφέρει ο Luigi d' Inchiostri.

πριν τη δύση του ήλιου μπήκαν στο λιμάνι οι μπομπάρδες. Ο στολίσκος του ηγεμόνα και ο ανιψιός του Cap. Bei πήρε τη διοίκηση.

Την ίδια ημέρα, ένας έμπορος, ο κύριος Palsano, που έκανε εμπόριο εδώ και καιρό με τον Alli Pascià και ήταν υπό την προστασία του πήρε ένα πολεμικό πλοίο, ελπίζοντας να σώσει τα χρήματά του. Ύψωσε χωρίς άδεια τη σημαία και οδήγησε το πλοίο μπροστά στο σπίτι του (Γάλλου προξένου). Ο υποναύαρχος κατανόησε τα πάντα για το πλοίο και την 30η του μήνα έστειλε έναν αξιωματούχο του και σημείωσε τον εξοπλισμό του, ζήτησε τα έγγραφα για τη σημαία που έφερε το πλοίο για το πλήρωμα, δεν υπήρχε ένας που μπορούσε να δώσει απάντηση, γνώριζε ο αξιωματούχος την υπάρχουσα ανωμαλία και το δράμα, και κατέβηκε από το γαλλικό καράβι, που για λίγες ώρες το είχε πατήσει παράνομα και το ένωσε με τα άλλα πλοία του Alli Pascià, που θα πρέπει να είναι υπό την εξουσία του ηγεμόνα του (του Σουλτάνου). Την 1η 7βρη (Σεπτέμβρη) ο υποναύαρχος παρακάλεσε τον υποπρόξενο της Αυστρίας να του παραχωρήσει ιταλούς ναυτικούς, που είχε πολύ ανάγκη, και του υποσχέθηκε μνεία στον υπουργό του, στην Κωνσταντινούπολη, και του είπε ότι θα τον ευγνωμονεί.

Στις 2 του μήνα έρχεται ο νέος διοικητής εδάφους εκ μέρους του Agà Babà Pascià, ο πρόξενος πάει να τον συγχαρεί και άρεσε σ' αυτόν που βρήκε σε έναν Φράγκο τέτοια ταχύτητα στην Τουρκική γλώσσα. Την ίδια ημέρα, ο πρόξενος συνέχισε με βιασύνη τη συζήτηση με το φίλο του, τον Cap. Bei, του δάνεισε έναν λοστρόμο, πολλούς ναυτικούς, τους έστειλε στο πλοίο του με το γράμμα του και ο Cap. Bei στις 3 στέλνει στο προξενείο τον ανιψιό του, τον Usei Bei seraschier, με ακολουθία για να του ανταποδώσει την επίσκεψη και για να τον ευχαριστήσει. Τη νύχτα, έκανε πανιά (ο Cap. Bei) και ο Usein Bei παρέμεινε εδώ μέχρι νεωτέρας. Την 7η απελευθερώθηκε η κατεχόμενη πόλη.

Την 8η έγινε γνωστή η σίγουρη είδηση πως ο Alli Pascià, αφού τον εγκατέλειψαν τα στρατεύματα των δορυφόρων του, αλλά και οι οπαδοί του, κλείστηκε στο μεγάλο φρούριο των Ιωαννίνων με 1500 άτομα και, απογοητευμένος με την εγκατάλειψη, έκαψε τα μεγαλοπρεπή παλάτια του και τα σεράια και τα 2/3 της πλούσιας πόλης των Ιωαννίνων με πολλά είδη εμπορίου. Την 15η έφτασε από την Κωνσταντινούπολη το σουλτανικό φιρμάνι προς όλους τους πιστούς μουσουλμάνους και όλους τους υπηκόους ότι έπρεπε να τον πιάσουν νεκρό ή ζωντανό, αναγνωρίζοντας τη σουλτανική εξουσία. Σύμ-

φωνα με τις δυνατότητες κάθε ανθρώπου θα γίνει συνεργασία για να εκπληρωθούν αυτοκρατορικές επιθυμίες και, πιστεύω, πίσω από τη διάδοση αυτού του αυτοκρατορικού εγγράφου λίγο μπορούμε να αντισταθούμε.

Συγκεφαλαιωτικές παρατηρήσεις

Το κείμενο-αναφορά του υποπροξένου της Αυστρίας στην Πρέβεζα, Luigi d' Inchiostri, που απευθύνεται στις αυστριακές αρχές της Βενετίας, παρουσιάζει μεγάλο ενδιαφέρον, γιατί προέρχεται από διπλωμάτη που έζησε άμεσα τα γεγονότα.

Στο συγκεκριμένο χωροχρονικό πλαίσιο ο Luigi d' Inchiostri διεδραμάτισε διαμεσολαβητικό ρόλο και υποστήριξε τα συμφέροντα της Αυστρίας στην περιοχή. Από τη συνολική εξέταση του εγγράφου, διαφαίνεται το ενδιαφέρον της προαναφερθείσας δύναμης για την επικράτηση ισορροπιών σε μια ευαίσθητη περιοχή, κομβικό σημείο σε εμπορικό και γενικότερα οικονομικό επίπεδο. Ωστόσο, η μαρτυρία του διπλωμάτη είναι ετεροβαρής, γιατί, πέραν του ότι επικεντρώνει το ενδιαφέρον της στους Ευρωπαίους, μεγιστοποιεί το ρόλο του ίδιου, όσο και εκείνου της Αυστρίας στην εξέλιξη των γεγονότων. Αλλά και για την κριτική του Luigi d' Inchiostri στη στάση που κράτησε ο γενικός πρόξενος της Αγγλίας, William Mayer, πρέπει να λάβουμε υπόψη τον ανταγωνισμό των δύο χωρών, εξαιτίας των συμφερόντων τους στην περιοχή.

Από το έγγραφο προκύπτει ότι οι κάτοικοι έπεσαν θύματα κάθε είδους αρπαγών και εγκλημάτων. Οι συχνές δηώσεις του πληθυσμού και οι λοιπές ωμότητες συνετέλεσαν, σε μεγάλο βαθμό, στην καθοδική πορεία της οικονομίας της περιοχής. Η φθίνουσα Οθωμανική Αυτοκρατορία δημιούργησε ένα σαθρό πλαίσιο ανάπτυξης των δραστηριοτήτων των υπηκόων της, οι οποίοι υπό το βάρος των συχνών αναστατώσεων – οι οποίες, όπως και η περί ης ο λόγος, είχαν δραματικές συνέπειες, πολλές φορές, για τη ζωή και την περιουσία τους – απέκτησαν σταθερό πόθο για ένα κράτος δικαίου, με συνέπεια να ωριμάσουν οι συνθήκες που οδήγησαν στον απελευθερωτικό αγώνα.